

Autor: Jan Cholínský

Dvacáté století v českých dějinách je možné nazvat nejen stoletím osmiček (a devítek) podle datace přelomových událostí, ale také stoletím manipulace veřejného mínění, vytváření propagandistických legend a zakořenění mylných myšlenkových stereotypů. Jedním z nich je sklon svalovat vlastní chyby na účet jiných, který se zrodil při zániku tzv. první republiky, když její prezident prohlásil „Západ nás zradil“ (načež abdikoval a odletěl na Západ).

Dne 15. září 1938 přiletěl do Paříže zvláštní vyslanec československého prezidenta Edvarda Beneše s tajným posláním. Jeho úkolem bylo kontaktovat předsedu francouzské socialistické strany Léona Bluma a předat jeho prostřednictvím poselství francouzské vládě. Obsahem tohoto poselství byla žádost prezidenta Beneše, aby Francie a Velká Británie jako tajní zprostředkovatelé nabídli Adolfu Hitlerovi a jeho nacistickému Německu československé pohraniční území o rozloze 4-6 tisíc kilometrů čtverečních přibližně s jedním a půl až dvěma miliony československých Němců. Oním zvláštním poslem byl Jaromír Nečas, československý ministr sociální péče, který, přes osobní nesouhlas s obsahem poselství, jako Benešovi oddaný politik a loajální ministr, svůj úkol splnil.(1)

Překvapený Blum o věci neprodleně informoval předsedu francouzské vlády Édouarda Daladiera. Po následných jednáních zástupců Francie a Velké Británie a britského předsedy vlády Nevilla Chamberlaina s Hitlerem byla československá vláda mezi 19. a 29. zářím opakovaně Francií a Velkou Británií vyzývána k odstoupení pohraničního území ve prospěch Německa. Po přijetí poslední z těchto výzev, známé jako Mnichovská dohoda, Československá republika 1. 10. 1938 po dvaceti letech své existence fakticky zanikla. Jaromír Nečas během druhé světové války zemřel a jeho rodina tragicky zahynula v osvětimském koncentračním táboře. Prezident Beneš až do konce svého života o Nečasově misi mlčel a klamal československou i mezinárodní veřejnost nepřesným vylíčením „mnichovských“ událostí.

Je Nečasova pařížská mise, označovaná také jako „pátý Benešův plán“, významným nebo jen podružným faktem pro poznání tzv. mnichovské problematiky? Jaké důvody přiměly Beneše k tomu, že nabídl Německu část československého území a proč se o tom nikdy veřejně nezmínil? Jak vlastně pravda o uskutečnění tohoto plánu vyšla najevo? Proč česká historiografie strká před tímto i dalšími Benešovými lapsy hlavu do písku? Skrývá tragický osud Jaromíra Nečase ještě některá další tajemství? Následující text vychází z předpokladu, že vřazení Nečasovy mise do správného kontextu mnohovrstevnaté problematiky tzv. mnichovské krize přispěje k pochopení podstatných aspektů tehdejších událostí, ale i jejich příčin a pozdějších následků. Pokouší se také nastítnit odpověď na otázku, zda a za jakých okolností bylo Československo ve svých hranicích stvrzených mezinárodně v roce 1919 jako stát udržitelné.

Mnichovské dny aneb co bylo a co nebylo

Československá republika či tzv. první republika zanikla de facto 30. září 1938 přijetím výzvy Německa, Velké Británie, Francie a Itálie k odstoupení českého pohraničního území ve prospěch nacistického Německa. O přijetí podmínek této výzvy (Mnichovské dohody) rozhodli

v rozporu s platnou ústavou, tj. bez účasti parlamentu, prezident Edvard Beneš, kolokvium vůdců politických stran a (loutková) vláda generála Jana Syrového. V říjnu 1938 pak bylo na konferenci v Berlíně již s česko-slovenskou účastí rozhodnuto o rozšíření území předaných Německu a o odstoupení Těšínska Polsku a v listopadu 1938 na konferenci ve Vídni o odstoupení jižního pohraničí Slovenska s jihem Podkarpatské Rusi Maďarsku. Zmenšený stát, který je dnes známý jako druhá republika, byl přejmenován na Česko-Slovensko, přičemž Slovensko a Podkarpatská Rus zavedly vlastní autonomní správu. Po necelých šesti měsících se Slovensko osamostatnilo, Podkarpatská Rus byla připojena k Maďarsku a české země, které obsadila německá armáda, se staly součástí Velkoněmecké říše a byly přejmenovány na Protektorát Čechy a Morava. Co těmto událostem předcházelo?

V roce 1938 se Československo dostalo do vážné vnitropolitické krize, která byla důsledkem dlouhodobé nespokojenosti českých (tzv. sudetských) Němců s národnostní politikou státu(2) a bezprostředně vyhrocená stupňovanými požadavky radikální Sudetoněmecké strany (SdP) pod vedením Konrada Henleina. Národnostní složení obyvatelstva bylo velkým vnitřním problémem Československa již od vyhlášení tohoto státu v říjnu 1918. Jeho vlády, tvořené až na výjimky výhradně Čechy, však nedospěly ani po dvaceti letech k takovému řešení této problematiky, které by bylo akceptovatelné pro sudetské Němce a dostalo původní dohodě se Slováky.(3) Henleinova SdP v roce 1935 zvítězila v parlamentních volbách, když jí volila dvoutřetinová většina z více než třímilionového sudetoněmeckého etnika v Československu, a získala dokonce více hlasů než nejsilnější česká strana - strana agrární. Henlein a spol. veřejně prosazovali nejprve legitimní autonomistické požadavky uznání sudetských Němců jako rovnoprávného státního národa, uznání němčiny za státní jazyk vedle češtiny a slovenštiny a zavedení samosprávy v pohraničních oblastech obývaných převážně občany německé národnosti. Stále více se však dostávali pod vliv nacistického Německa, až se stali pouhým nástrojem Hitlerovy dobyvačné politiky a jedinou alternativou pro ně zůstalo připojení československého pohraničí k Německu. Tak se postupně sami připravili o legitimitu i o legalitu v rámci československého právního řádu.(4)

Tím, že Hitlerovo Německo vstoupilo do stávající situace a pasovalo se za ochránce údajně utiskované německé menšiny v Československu, se z vnitropolitického problému stal problém mezinárodněpolitický, jehož vyřešení bylo spojováno se zachováním míru v Evropě, a který dramaticky kulminoval ve druhé polovině září 1938. Vzhledem k Hitlerově rétorice a jeho v roce 1938 již zcela zjevné snaze zmocnit se československého pohraničí a k mezinárodní izolaci Československa ve střední Evropě, která byla důsledkem jeho neprozíravé zahraniční politiky(5), měl pro Československo vedle připravenosti vlastní armády zásadní význam postoj Francie - jeho klíčového spojence a domnělého patrona, jenž byl ovšem vůči tomuto problému nejednoznačný. Československý prezident Beneš a premiér Milan Hodža se proto na domácí politické scéně „pět minut po dvanácté“ pokoušeli neúspěšně realizovat čtyři tzv. plány na urovnání československo-sudetoněmecké krize, a proto se o následné pařížské misi ministra Nečasova hovoří také jako o pátém plánu (realizovaném tajnou diplomacií na scéně mezinárodní).

Francouzský předseda vlády Daladier se o Nečasově misi a Benešově návrhu dozvěděl ještě před svým odletem do Londýna, kam se chystal s ministrem zahraničí Georgem Bonnetem k

rozhodujícím politickým rozhovorům ve věci československo-sudetoněmecké krize, sjednaným na 18. 9. s představiteli francouzského klíčového spojence – Velké Británie. Francie měla podle smlouvy uzavřené v roce 1924 a dohody z roku 1925 poskytnout Československu v případě „nevyprovokovaného napadení Německem“ vojenskou pomoc. Francouzští politici představitelé však byli v otázce této pomoci proti případnému německému útoku (jehož deklarovanou motivací by byla pomoc Německa utlačovaným sudetským Němcům) nejednotní nebo nerozhodní, což lze říci i o francouzském veřejném mínění. Jednoznačně proti vojenskému angažmá a za revizi smluv byli důrazní odpůrci války a ti, kteří byli přesvědčeni, že Francie nemá takový vojenský potenciál, aby byla schopna závazku dostát. Velký vliv zde měl i kontinuální postoj Velké Británie, která dávala najevo svou neochotu jít po boku Francie do případné války proti Německu za udržení Československa v jeho hranicích stvrzených mírovou konferencí konanou po skončení první světové války v Paříži v roce 1919.

Francouzské protikladné názory z roku 1938 výstižně reprezentují výroky dvou tamních významných právníků. Joseph Barthélémy vznesl v tisku otázku, zda je nutné, aby kvůli zachování formy československého státu, který je politickým agregátem několika národů, byl rozpoután světový konflikt a zda je nutné, aby kvůli tomu, že tři milióny Němců zůstanou pod pražskou vládou, zahynuly tři milióny Francouzů. Odpověděl si na ní sám konstatováním, že Francie není povinna vést válku jen proto, aby udržela Sudety v područí Prahy. Oproti tomu Émil Giraud vypracoval pro Daladierovu vládu rozsáhlou analýzu v níž uvedl: „V naší současné krizi by bylo tím nejhorším možným řešením obětování Československa skryté i nepokryté. To by umožnilo Hitlerovi nejen dosáhnout svého krátkodobého cíle, ale ve svém důsledku v letech 1939 nebo 1940 rozpoutat válku proti Anglii a Francii, kterou by mohl vyhrát.“ Tento názor zastávali (včetně některých ministrů) nejen ti, kteří stejně jako Giraud věřili, že obětování Československa by mohlo v budoucnu ohrozit samotnou Francii, ale také ti, pro které bylo dodržení závazků samo o sobě věcí cti.(6)

Nicméně po Nečasově misi, která byla ještě nepřímo stvrzena zprávou francouzského vyslance v Praze Victora de Lacroixe o jeho rozhovoru s Benešem, měli Daladier s Bonnetem při setkání s Brity v rukou výrazný argument a zároveň politické alibi, které jim usnadnily rozhodování a ospravedlňovaly jejich souhlas, který byl nyní také přijatým stanoviskem francouzské vlády, s odtržením sudetského pohraničí od Československa a pasivitou Francie při německém nátlaku na toto řešení v souladu s vůči Německu smířlivou britskou politickou linií. Beneš se totiž kromě vyslání Nečase do Francie v podobném smyslu vyjádřil také v uvedeném rozhovoru s de Lacroixem, když se zmínil o tom, že již v roce 1919 byl pro přenechat Německu území osm tisíc čtverečních kilometrů obývané 800-900 tisíci sudetskými Němci. Následně se francouzští politikové na jednání v Londýně dozvěděli ještě o Benešově rozhovoru s britským vyslancem Newtonem, který měl podobný obsah.(7)

Velká Británie s Československem žádnou podobnou smlouvu jako Francie neměla a její politici vůdcové, dodejme, že zcela pochopitelně, nehodlali pro vzdálené Československo riskovat životy britských vojáků. Navíc někteří z nich naivně věřili, že zdrženlivou politikou tzv. appeasementu (smířlivosti) vůči nacistickému Německu dokáží udržet evropský mír, což ovšem již tak pochopitelné není. Jiní, mezi něž patřil i Winston Churchill, se však stavěli proti

vyjednávání s Hitlerem.(8)

Mnozí britští politikové a publicisté zastávali názor, že po první světové válce bylo „přidělení“ území s početným německým a maďarským obyvatelstvem Československu chybným rozhodnutím pařížské mírové konference a poukazovali i na to, že Československo nespĺnilo sliby svého tehdejšího zástupce a současného prezidenta Beneše o vnitřním uspořádání státu.(9) K problematice československo-sudetoněmecké krize se mj. vyjádřil také proslulý historik Arnold J. Toynbee v roce 1937 ve vlivných listech *The Economist* a *The Times* v tom smyslu, že česká politika vůči sudetským Němcům není demokratická a její součástí jsou mnohé přehmaty a nedostatky. Mimo jiné přirovnal situaci sudetských Němců v Československu k situaci Walesanů ve Velké Británii a vnesl při tom otázku, co by se asi přihodilo, kdyby Anglie spatřovala hrozbu v tom, že se ve Walesu mluví walesky a kdyby tam poté v rámci ochrany vyvážela anglické listonoše a výhybkáře.(10)

V srpnu 1938 vyslala britská vláda se souhlasem Prahy do Československa misi v čele s finančníkem a bývalým ministrem lordem Walterem Runcimanem, která měla vyhodnotit situaci a přispět k mírovému urovnání problému podle britských představ. Runciman dospěl k názoru, že československé úřady za posledních dvacet let sice sudetské Němce aktivně neutlačovaly, ale „vyznačovaly se netaktností, nedostatkem porozumění, malichernou nesnášenlivostí a diskriminací do té míry, že nespokojenost německého obyvatelstva nutně musela vést k revoltě“. Ve své zprávě dále konstatoval po neúspěšných jednáních po již čtvrtém „plánu“ na zlepšení situace předloženém československou vládou, že vinu za stávající přerušování těchto jednání mají sice radikálové z Henleinovy strany, ale zároveň doporučil aby okresy v nichž mají sudetští Němci většinu byly neprodleně postoupeny Německu. Pro československou vládu nyní již bylo pozdě dále vyjednávat o míře sudetoněmecké autonomie – SdP pod vlivem Hitlera už o ni nestála a Britové začali podporovat separatistické požadavky SdP.(11)

Dne 15. 9. navštívil hlavní představitel politiky a filozofie appeasementu, britský ministerský předseda Chamberlain, v německém Berchtesgadenu Hitlera a přislíbil mu podporu ve věci získání československého pohraničí pro Německo. Hitler, který připravoval vojenský vpád do Československa byl překvapen jeho prohlášením, že pokud opravdu nechce víc než sudetské oblasti, pak je může mít. Odpověděl, že o víc mu nejde, což byla lež, která ale zároveň znamenala jisté oddálení vojenské agrese Německa vůči Československu.

O Chamberlainově chystané cestě byl československým vyslancem v Londýně Janem Masarykem dne 14. 9. informován Beneš a vstoupil zvláštním způsobem do této mezinárodněpolitické hry o československé pohraničí prostřednictvím Nečasovy mise. Zároveň 14. a 17. 9. v již zmíněných soukromých rozhovorech sděloval vyslancům Velké Británie a Francie, že již na mírové konferenci v roce 1919 byl pro, aby část pohraničí připadla Německu. Z následujících porad francouzských a britských diplomatů zahájených 18. 9. v Londýně pak vznikla diplomatická nota z 19. 9., která československou vládu žádala o předání „oblastí převážně obývaných sudetskými Němci v rámci hranic československého státu“ Německu. Tuto notu nejprve československá vláda premiéra Milana Hodži odmítla a v její odpovědi z 20. 9. mj. stálo, že „vláda československá nemůže z důvodů ústavních učiniti

rozhodnutí, které se týká hranic“ (podle tehdejší československé ústavy mohl takovéto rozhodnutí udělat jen parlament).

—

Poznámky

Mnichovské dny aneb co bylo a co nebylo

(1) Nečasova mise je historiograficky prokázanou událostí. Viz Milan Hauner: Mnichovské dny a Edvard Beneš (in: Milan Hauner, editor: Edvard Beneš, Paměti I. Mnichovské dny, Praha 2007, s. 8, 10, 21-23, 45). Zachovaly se ručně psané pokyny prezidenta Beneše pro ministra Nečase (Archiv Ústavu T. G. Masaryka, Edvard Beneš, karton 248; viz Milan Hauner, editor: Edvard Beneš, Paměti III. Dokumenty, Praha, 2007, s. 187-188), dále Nečasova anglicky sepsaná zpráva z roku 1943 o vykonání mise (Remarks about the Political Events Before and After Munich, Hoover Institution Archives, Stanford University, Osuský, box 47; korespondence mezi Nečasem a Benešem (Hoover Institution Archives, Stanford University, Osuský, box 47), poválečná svědectví francouzských diplomatů a politiků (vyšetřování parlamentního výboru na konci 2. světové války, svědectví Édouarda Daladiera atd.) a někdejšího československého vyslance ve Francii Štefana Osuského (Na lži se budoucnost národa budovat nedá, in: Novina, Chicago, 1967, č. 1). Podrobnou studii o této problematice vycházející z Nečasovy anglicky psané zprávy publikoval Jonathan Zorach v East Central Europe, roč. 16, 1989, č. 1-2, s. 53-70.

(2) Československo, poté co bylo v říjnu 1918 vyhlášeno a v roce 1919 mezinárodně uznáno nejen na základě sebeurčovacího práva Čechů a Slováků, ale zároveň ještě na základě historického státního práva českého, pojalo v tzv. historických hranicích zemí Koruny české (svatováclavské) i třímilionovou „menšinu“ českých Němců (přibližně od dvacátých let dvacátého století byla tato menšina známa jako sudetští Němci) sídlící převážně v pohraničí, která utvořila přibližně čtvrtinu československého obyvatelstva. Další početnou menšinou byli Maďaři, jichž žilo na Slovensku (které náleželo z hlediska historického státního práva – v tomto případě mezinárodně nereflexkovaného – a historických hranic ke Koruně uherské, svatoštěpánské) – převážně v jižním pohraničí – více než 700 tisíc. Početně následovali Rusíni (Podkarpatská Rus byla přiřazena k Československu na žádost její politické reprezentace), Židé a Poláci. Československo bylo budováno jako národní stát národa československého (Češi 6, 7 milionů, Slováci 2 miliony) a nesplnilo tak sliby, které učinil jeho zástupce Edvard Beneš na pařížské mírové konferenci v roce 1919, že politický systém nového státu bude s ohledem na národnostní rozmanitost obdobou systému švýcarského. Teorie jednoho československého národa – tzv. čechoslovakismu – propagovaná T. G. Masarykem a Benešem byla však umělá a politicky motivovaná konstrukce, s níž se neztotožnila většina Slováků a ani část Čechů. Státním jazykem byla čeština a slovenština, čeští-sudetští Němci a příslušníci ostatních národností měli pouze dílčí jazyková práva. Čeští Němci žili po staletí v hranicích zemí Koruny české, ale po skončení první světové války se za daných okolností nechtěli připojit k Československu. Odvolávali se přitom na právo národů Rakouska-Uherska na sebeurčení, propagované po válce zejména Spojenými státy a jako svůj cíl vyhlásili připojení

k Rakouskému Německu. Pohraničí proto bylo ještě na sklonku roku 1918 obsazeno a kontrolováno českou respektive československou armádou. Tak bylo v samém počátku soužití Čechů a Němců v novém státě navázáno na národnostní spory, které propukly ve druhé polovině devatenáctého století ještě pod střechou Rakouska-Uherska. Po rozhodnutí mírové konference, která žádostem českých Němců nevyhověla, se situace postupně stabilizovala. Politika českých Němců se rozdělila na aktivistickou (sociální demokraté, křesťanští sociálové, agráři), která usilovala o prosazování požadavků v rámci Československa a negativistickou (nacionalisté a nacionální socialisté), která setrvala na postojích neztotožňujících se s vřazením do tohoto státu a orientovala se na koncepci státu velkoněmeckého. Většina sudetoněmeckých občanů (3:1) podporovala ve volbách až do roku 1935 strany aktivistické, ale po neúspěších aktivismu v zásadních otázkách, po dopadech hospodářské krize v československém pohraničí a s nástupem Hitlera k moci se v roce 1935 poměr sil změnil (1:2) ve prospěch nové populistické Sudetoněmecké strany, která vznikala v letech 1933-1935 po zákazu nacionalistických stran a snažila se sjednotit české Němce (mj. se jí po vítězných volbách v roce 1935 podařilo absorbovat i křesťanské sociály a agráři).

(3) Slovensko se stalo součástí Československa na základě jednání českých a slovenských politiků v zahraničí během první světové války a jejich tzv. Pittsburské dohody, na základě rozhodnutí Slovenské národní rady v tzv. Martinské deklaraci a mezinárodně uznaného práva Slováků na sebeurčení. Pittsburskou dohodu podepsali ve Spojených státech v květnu 1918 za českou stranu představitelé Čechů v čele s Tomášem G. Masarykem a zástupci krajanských skupin Českého národního sdružení a Národního svazu českých katolíků, a za slovenskou stranu představitelé Slovenské ligy v Americe v čele s jejím předsedou Albertem Mamateyem. V textu jehož autorem byl Masaryk bylo výslovně uvedeno, že „Slovensko bude mít svoji vlastní administrativu, svůj sněm a svoje soudy“. Druhým významným aktem bylo přijetí Martinské deklarace v říjnu 1918, v níž zástupci slovenských politických stran deklarovali, že „Slovenský národ je součástí česko-slovenského národa“ a žádali pro tento národ „neomezené právo na sebeurčení na základě úplné nezávislosti“. V prvním československém jmenovaném parlamentu však Slováci získali jen neadekvátní zastoupení a nemohli ovlivnit podobu přijímané ústavy. Československo se nestalo „druhým Švýcarskem“, jak slibovali jeho zástupci na mezinárodní scéně, a nepřijalo ani jinou formu federace a tak Slováci smluvně zaručenou autonomii nezískali. Masaryk prohlásil, že v Pittsburgu se jednalo pouze o lokální dohodu mezi americkými Čechy a Slováky, a že dokument podepsal jen proto, aby ukonejšil „malou slovenskou frakci, která snila o bůhvíjaké samostatnosti Slovenska“. Viz Josef Kalvoda: Genese Československa (Praha 1998, s. 264-265). Proti této Masarykově interpretaci a proti tomu, že české politické elity požadavek slovenské autonomie v jakékoli podobě odmítaly, protestovali až do roku 1938 neúspěšně představitelé výrazně nejsilnější slovenské politické strany – Hlinkovy slovenské lidové strany.

(4) Sudetoněmecká strana, která žádala nejprve autonomní správu pohraničí, vstoupila prokazatelně pod přímý politický vliv Hitlerova Německa nejpozději na podzim 1937, přičemž část jejích funkcionářů byla nepochybně pod vlivem nacistické ideologie již mnohem dříve. V následujícím roce, již v intencích této „spolupráce“, se její předáci snažili předkládat československé vládě nesplnitelné požadavky a návrhy vlády na řešení situace odmítali jako

nedostatečné. Československý prezident a vláda nakonec přistoupili na přiznání plné autonomie a jazykové rovnoprávnosti, ale jednání byla přerušena po nepokojích vyvolaných v severomoravském pohraničí členy Henleinovy strany. K dalším nepokojům vyvolávaným v pohraničí sudetoněmeckými extrémisty došlo 11.-13. září načež vláda vyhlásila stanné právo a 16. 9. byla Sudetoněmecká strana zakázána. Na území Německa se začali sdružovat členové a příznivci strany, kteří v důsledku předchozích událostí opustili Československo, do dobrovolnických jednotek Freikorps, vyzbrojovaných nacistickou armádou a podnikali násilné výpady do československých pohraničních okresů. Proti těmto aktivitám statečně vystupovala sudetoněmecká sociálně demokratická strana, která se veřejně stavěla za obranu Československa a jejíž členové a příznivci dokonce utvořili občanský dobrovolnický sbor Republikanische Wehr s programem právě opačným než Freikorps.

(5) Názory francouzských právníků jsou citovány podle studie francouzského historika Antoina Marese Mnichov a Francie (in: Mnichovská dohoda, cesta k destrukci demokracie v Evropě, Praha 2004, s. 68-79). Tamtéž jsou uvedeny i „předmnichovské“ názory francouzských politiků a žurnalistů.

(6) Československo se stavělo záporně k užší spolupráci se sousedními středoevropskými státy a mělo s nimi, převážně z vlastní viny, dlouhodobě nestabilní vztahy (arogantní přístup k jednání s Polskem ve věci Těšínska, odmítnutí umožnit transport zbraní pro polskou armádu přes československé území po napadení Polska Sovětským svazem, vměšování se do vnitřních záležitostí Maďarska a hrozby vojenským vpádem v souvislosti s tamními snahami o restauraci uherské monarchie). Československo také za pomoci Francie zabránilo vzniku hospodářské unie mezi Německem a Rakouskem během hospodářské krize na počátku třicátých let. Hlavní architekt československé meziválečné zahraniční politiky Edvard Beneš se, namísto prozíravější „středoevropské politiky“ odpovídající možnostem a zájmům státu, pokoušel realizovat velikášské a následně krachující vize. Nejprve se orientoval na projekt Společnosti národů (jako garanta stávajícího stavu a věčného míru v Evropě), přičemž prosazoval význam spojení Francie a Československa, jako úhelného kamene (mezi Německem a Sovětským svazem) kolektivního bezpečnostního systému (jištěného proti Maďarsku balkánskými státy Jugoslávií a Rumunskem) a zároveň se snažil navázat vztah se Sovětským svazem jako „protiněmeckou pojistkou“. Po krachu této politiky v roce 1925 na mezinárodní konferenci v Locarnu, kde velmoci garantovaly pouze západní hranice Německa s Francií a Belgií, a politickém vzestupu Německa Beneš usiloval pragmaticky o navázání užšího vztahu s komunistickým Sovětským svazem. Tuto snahu se mu vzhledem k odporu české pravice podařilo realizovat až v polovině třicátých let, kdy přišel s teorií o Československu jako mostu mezi Západem a Východem a smluvil – prakticky bezcennou – trojstrannou smlouvu o vojenské pomoci mezi Československem, Sovětským svazem a Francií. Viz např. Josef Kalvoda: Role Československa v sovětské strategii (Kladno 1999, s. 46-67). Jak se brzy ukázalo Západ o takovýto most nestál a jak se ukázalo o něco později nestál o něj (poté co po něm na sklonku druhé světové války přešel do střední a jihovýchodní Evropy) dlouhodobě ani Sovětský svaz.

(7) Hauner uvádí, že jak prezident Beneš tak ministerský předseda Hodža ve dnech 14.-17. 9. 1938 „zkoušeli reakci západních diplomatů tím, že se vraceli několikrát k myšlence územních

úprav ve prospěch Německa“ (Mnichovské dny a Edvard Beneš, s. 20). O rozhovorech Beneše s vyslanci Francie a Velké Británie v tomto smyslu píše rovněž Kalvoda (Mnichov: Beneš a vojáci, in: Z bojů o zítřek III., Kladno 1998, s. 95), který mimo jiné poukazuje na telegram britského vyslance Newtona o rozhovoru s Benešem ze 14. 9. 1938, v němž mu Beneš sdělil, že by nebyl proti odstoupení některých částí pohraničí (tamtéž, s. 100-101). Současní přední čeští historikové se oproti tomu ztotožňují s vysvětlujícím komentářem samotného Beneše. Například Jindřich Dejmek považuje poněkud nelogicky prezentaci Benešova rozhovoru s vyslancem de Lacroixem za snahu francouzských politiků ospravedlnit vlastní postup. Podle Dejmka se jednalo jen o účelově přibarvené tvrzení francouzského ministra zahraničí Bonneta, který chtěl Československu „podrazit jeho k odporu se zapírající nohy“, když ve francouzských politických kruzích od 19. 9. 1938 šířil tvrzení, že sám československý prezident připouštěl možnost odstoupení části území. V následujícím odstavci však Dejmek sám sobě protirečí, když přiznává, že postavení ČSR v Paříži bylo oslabeno Benešovým „pátým plánem“, tj. Nečasovou misí. (Edvard Beneš, Politická biografie českého demokrata, část druhá, Praha 2008, s. 154). S tímto „plánem“ byli francouzští představitelé seznámeni nejpozději 17. 9. 1938. Z čehož vyplývá, že účelové zbarvení má spíše současný výrok Dejmekův, než někdejší Bonnetovo tvrzení, že československý prezident souhlasí s odstoupením části pohraničí. V poslední publikaci na „mnichovské“ téma vydané komunistickým státním aparátem, Československý rok 1938 (Praha 1988, s. 194), uvádí autoři textu Robert Kvaček a Aleš Chalupa k Benešovým aktivitám: „Neočekávanou záminku (pro přenechání československého pohraničí Hitlerovi, pozn. aut.) nabídl Francouzům sám Beneš: ve snaze odvrátit nebezpečí plebiscitu (...) naznačil tajně do Paříže, že by se Československo mohlo vzdát určité části svého pohraničí. Daladier a Bonnet se o tom dozvěděli těsně před odletem do Anglie, kde měli vyslechnout Chamberlainův referát o jednání s Hitlerem a domluvit společný postup vůči Československu. Benešova stanoviska okamžitě využili k odůvodňování a krytí svého chování na poradě s Brity“.

(8) Wenzel Jaksch (Cesta Evropy do Postupimi s. 62-63), poukazuje na to, že již na mírové konferenci v roce 1919 byl postoj Britů včetně premiéra Lloyda George vůči začleňování Němců (a Maďarů) obývajících příhraniční oblasti do nově vznikajících států záporný, na rozdíl od mínění francouzských diplomatů v čele s premiérem Georgesem Clemenceauem, které bylo v souladu s československými požadavky prosazeno. Dále pak uvádí (s. 142-143), že názory britských politiků, diplomatů, žurnalistů i veřejnosti ve třicátých letech zásadně ovlivnila kniha diplomata Harolda Nicolsona Peacemaking 1919 (v letech 1933-1937 vyšla ve Velké Británii v pěti vydáních), která zasvěceně rozkrývala ne vždy lichotivá fakta a souvislosti poválečných procesů v režii válečných vítězů. Nicolson byl na pařížské mírové konferenci v roce 1919 britským delegátem a členem klíčové komise pro vytyčení nových státních hranic. Podobný a pro Československo nepříznivý ohlas mělo podle Jaksche (s. 157-159) v roce 1935 vydání Deníku amerického účastníka konference Huntera Millera jehož díly XIII.-XV. se dotýkali československo-sudetoněmecké problematiky (Hunter mj. publikoval Benešova tajná memoranda viz pozn. 9) a také publikování práce Lloyda George The Truth About The Peace Treaties (Pravda o mírových smlouvách).

(9) Na pařížské mírové konferenci v roce 1919 přednesl Beneš celkem jedenáct memorand souvisejících se vznikem Československé republiky a jejími hranicemi, v nichž uváděl

nepravdivé údaje a také později nesplněné sliby. Například v Memorandu č. 3 počet obyvatel německé národnosti v pohraničí a vnitrozemí nového státu „upravil“ z reálných tří milionů na jeden a půl milionu. Tamtéž dále vyhlášoval, že Němci budou mít v Čechách stejná práva jako Čechoslováci, že němčina bude druhým zemským jazykem, že proti Němcům se nikdy nebude používat žádných potlačovacích prostředků a že státní režim bude podobný režimu švýcarskému. Memorandum č. 1 (Čechoslováci) a Memorandum č. 3 (Problém Němců v Čechách) publikoval v plném znění časopis Střední Evropa (1992, r. 8, č. 25, s. 9-21). Tamtéž (s. 7) napsal v průvodním komentáři politolog Rudolf Kučera: „Všechna Benešova memoranda se dají bez nadsázky označit za snůšku polopravd či dokonce lží“. O Benešových memorandech a jejich vyznění se zmiňují např. Josef Kalvoda (Genese Československa, Praha 1998, s. 408-409) nebo Wenzel Jaksch (Cesta Evropy do Postupimi, s. 67, 77-80), ale opomíjí je kupodivu Zdeněk Kárník v rozsáhlé publikaci o meziválečném Československu (České země v éře první republiky, Díly I.-III., Praha 2000-2003).

(10) Wenzel Jaksch: Cesta Evropy do Postupimi (s. 375-376).

(11) Runcimanova zpráva Chamberlainovi a Benešovi (in: Milan Hauner, editor: Edvard Beneš, Paměti III. Dokumenty, Praha 2007, s. 211-214).